

Копилян В. А.

УДК: 343. 31.7 (477)

суддя Феодосійського міського суду Автономної Республіки Крим
м. Феодосія

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 299 КК УКРАЇНИ

У теорії кримінального права під суб'єктивною стороною складу злочину розуміється процес мислення, бажання й волі людини, в якому відображаються її об'єктивна поведінка та інші зовнішні обставини, пов'язані з вчиненням злочину або психічне ставлення злочинця до вчинюваного ним злочину.

На думку автора цієї статті, при аналізі ознак суб'єктивної сторони злочину передбаченого ст. 299 КК України, доцільно спиратися на визначення суб'єктивної сторони, що запропоноване В. А. Ломако. Суб'єктивна сторона злочину - це внутрішня сторона злочину тобто психічна діяльність особи, що відображає ставлення її свідомості і волі до суспільно небезпечного діяння, котре нею вчиняється, і до його наслідків. Зміст суб'єктивної сторони складу злочину характеризуються певні юридичні ознаки. До таких ознак належать вина, мотив та мета вчинення злочину [1, с. 161], - оскільки воно є найбільш повним. Іншу точку зору висловлюють, наприклад, В. О. Навроцький та І. Г. Поплавський, вони поєднують мету з мотивом, які зазначають, що вина, мета та мотив при нацькуванні тварин одну на одну є обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони цього злочину, а мотив при знущанні над тваринами є альтернативною ознакою. Близькими до них є й думка російського дослідника І.І.Лобова стосовно подібного складу злочину, який передбачений ст.245 КК РФ "Жорстоке поводження з тваринами", в якому зазначено, що суб'єктивна сторона цього злочину має вираз в умисній формі вини, причому у формі прямого умислу, а її

обов'язковими ознаками також є мета та мотив [2, с. 80-104].

Отже, наявні два підходи до визначення змісту суб'єктивної сторони складу злочину, що передбачені ст. 299 КК України. Згідно з першим з них, до обов'язкових ознак суб'єктивної сторони даного складу злочину входять вина та мотив, оскільки вони прямо вказані в диспозиції вказаної статті, а мета на кваліфікацію цього злочину не впливає, хоч і може враховуватися при призначенні міри покарання. Протилежна позиція, навпаки, полягає у визнанні вини, мотиву та мети (хоч остання прямо і не вказана у диспозиції ст. 299 КК України), як обов'язкових ознак суб'єктивної сторони складу злочину.

Вина при вчиненні злочину передбаченого ст. 299 КК України. Національне кримінальне право пішло шляхом визнання вини як родового поняття умислу та необережності, а не особливої підстави кримінальної відповідальності [3, с.19] чи синоніма суб'єктивної сторони [4, с.52-53]. Саме таку позицію закріплено в чинному КК України, згідно зі ст.23 якого "виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності" [5].

Вирішальним для визначення форми вини є зміст інтелектуального і волевого моментів [6, с. 43]. Інтелектуальний момент жорстокого поводження з тваринами. Біологічний інтелект (biological intelligence) - частина складового загального інтелекту. В основі його лежать особливості біохімічних і

не й фізіологічних процесів переробки інформації центральною нервовою системою [7, с. 347]. До характеристики інтелектуального моменту умислу належить вказівка закону на усвідомлення суспільно небезпечного характеру діяння та передбачення його суспільно небезпечних наслідків, за особливостями яких і можливий його поділ на види - прямий і непрямий [8, с. 146-148]. Отже, слід погодитися з Н. О. Гулоровою, яка зазначає, що при вчиненні певних злочинів, і у т.ч. і злочину, передбаченого ст. 299 КК України, особа повинна усвідомлювати ознаки об'єкта, предмета і об'єктивної сторони злочину [9, с. 243]. Таким чином можна говорити про те, що винний повинен усвідомлювати: а) знущання над тваринами, що відносяться до хребетних; б) жорстокість методів знущання; в) що діє з хуліганських мотивів, а при нацькуванні тварин - що діє з хуліганських або юрисливих мотивів. А оскільки винна особа повинна усвідомлювати вказане, то зрозуміло чому вона це робить. Людина з адекватною поведінкою (тобто та, що дотримується моральних начал суспільства) не може вчинити вказане діяння навмисно, оскільки не ставить перед собою такої мети, і навпаки, винна особа, якщо вона усвідомлює свої дії та керує ними може вчинити вказаний злочин тільки при наявності певної мети. Уявляється, що ця мета не може бути притаманна природі людини, тому її можливо сформулювати як таку що направлена на задоволення принизливих, хворобливих спонукань винної особи. У будь-якому випадку ця мета є протиправною, оскільки вона передбачає вчинення протиправного діяння, що охоплюється диспозицією ст. 299 КК України.

Усвідомлення особою ознак діяння, що розглядається, та предмета злочину автоматично свідчить про усвідомлення її ознак (удоступній їй формі) об'єкта злочину, відповідно, про усвідомлення характеру

суспільної небезпеки. Тому ставити вимогу до суб'єкта злочину про відповідність рівня його розуміння рівню вчених-криміналістів або професіональних правоохоронців недоцільно. За ч. 2 ст. 299 КК України винна особа повинна усвідомлювати, що вчиняє вказані дії у присутності малолітнього. Таким чином, для встановлення суб'єктивної сторони за цим злочином важливим є усвідомлення винною особою вказаних дій мети та своїх мотивів.

Відповідно до ч. 2 ст. 6 СК України малолітньою дитиною вважається дитина, яка не досягла чотирнадцяти років.

Таким чином, при вчиненні діяння, яке підпадає під ознаки кваліфікованого складу жорстокого поводження з тваринами за ч. 2 ст. 299 КК України, винна особа повинна усвідомлювати вік дитини, а саме що вона не досягла чотирнадцяти років.

Вольовий момент жорстокого поводження з тваринами. Найбільш помітною ознакою, що вирізняє прямий умисел від непрямого, є вольовий момент умислу. У психології під волею звичайно розуміється форма психічного відбитка, що виявляється в спроможності до вибору дій, пов'язаних із подоланням зовнішніх або внутрішніх перешкод. С. Л. Рубінштейн розглядав вольові дії особи з двох сторін: визнавав, що будь-яка діяльність є цілеспрямованою, тобто вольовою, і, разом з тим, виділяв вольову дію в специфічному сенсі - таку що здійснюється в умовах конфлікту внутрішньо суперечливих тенденцій, і далі зазначав, що наявність у особи волі пов'язано з наявністю значимих для нього мети і завдань. Однак ці твердження вчених-психологів необхідно розуміти з тією поправкою, на яку звертає увагу О. Д. Ситковська, що криміналісти розглядають поведінку людини в ретроспективному плані, в той час як психологи, здебільшого, в реальному.

Психічне ставлення винної особи полягає в усвідомленні того, що він своїми діями завдає шкоди правовідносинам мо-

ральності, однак бажає цього і отримує в зв'язку з цим задоволення низьких хворобливих спонукань. Тобто воно характеризується прямим умислом.

Мотив та мета жорстокого поводження з тваринами. Диспозиція ч. 1 ст. 299 КК України безпосередньо вказує на мотиви - хуліганський та корисливий. Під хуліганськими мотивами за ст. 299 КК України розуміють явну неповагу до суспільства і грубе порушення громадського порядку. Особливість корисливого мотиву полягає в бажанні шляхом організації боїв між тваринами отримати матеріальну вигоду у вигляді платні від глядачів або у формі прийняття ставок на переможця, наприклад у бою між собаками. Мета прямо не передбачена у диспозиції вказаної статті. З цих міркувань слід зазначити, що ознака суб'єктивної сторони - мета вводить до складу злочину у якості обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони тоді, коли явище, що воно позначає, не охоплюється об'єктивними ознаками злочину, що аналізується [10, с. 11].

Таким чином, автором цього дослідження встановлено, що крім обов'язкових ознак суб'єктивної сторони складу злочину передбаченого ст. 299 КК України, не може обмежуватися виною у формі прямого умислу та мотивами хуліганським і корисливим. До обов'язкових ознак суб'єктивної сторони слід також віднести і мету - у вигляді задоволення низьких хворобливих спонукань. Оскільки мета цього злочину прямо не міститься у диспозиції ст. 299 КК України, то виходячи з висновків, які зроблені в межах даного дослідження, автором цієї статті пропонується викласти ч. 1 ст. 299 КК України у такій редакції: "1. Знущання над тваринами, що

відносяться до хребетних, вчинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських мотивів, з метою задоволення принизливих, хворобливих спонукань, а також нацькування зазначених тварин одна на одну, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, - карається ...".

Перелік використаної літератури:

1. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / За ред. В.В.Сташиса, В.Я.Тадія. - К.: Юрінком Інтер 2007. - 496 с.
2. *Лобов И. И* Уголовная ответственность за жестокое обращение с животными: Дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.08. - М., 2003. - 167с.
3. Теория государства и права: Учебник / Под ред. А.М.Васильева. - 2-е изд. - М.: Юридлит, 1983. - 416 с.
4. *Рарог А. И* Вина в советском уголовном праве / Науч. ред. Б. В. Здравомыслов. - Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1987. - 186 с.
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001р. № 2341-III // Відом. Верхов. Ради України. - 2001. - № 25-26. - Ст. 131.
6. *Злобин Г. А., Никифоров Б. С* Умысел и его формы. - М.: Юрид. лит., 1972. - 264с.
7. *Дружанин Р. П* Психология общих способностей. - СПб.: Питер, 2000. - 368 с.
8. Кримінальне право України. Особлива частина. Підручник для студ. вузів / За ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тадія - Київ - Харків: Юрінком Інтер - Право, 2001. - 494 с.
9. *Гуторова Н. О.* Кримінально-правова охорона державних фінансів України: Монографія - Харків, 2001. - 384 с.
10. *Волков Б. С* Мотив и квалификация преступлений. - Казань: Изд. Казан. ун-та, 1968. - 166 с.